

Vaksinering mot rånelukt – hvor står vi?

Siden 2012 har norske griseprodusenter hatt muligheten til å velge kjemisk immunkastrering, gjerne kalt vaksinering, for å unngå rånelukt på svinekjøtt av hanngris. Mer erfaringene med vaksinen har vært blandet, og nå ligger bruken på et stabilt lavt nivå.

I Norge blir nesten alle hanngriser kirurgisk kastret under lokal bedøvelse når de er et par dager gamle, og de får langtidsvirkende smertestillende etter inn-grepet. Kirurgisk kastrasjon av hanngris gjøres hovedsakelig for å forhindre at svinekjøtt får rånelukt/smak, noe som oppstår når råneluktstoffene androstenon og skatol hoper seg opp i fett på hanngriser etter kjønnsmodning.

Immunkastreringen innebærer at hanngrisene får to injeksjoner av en vaccine som hemmer grisens kjønnsmodning, noe som igjen stopper produksjonen av androstenon. Bedre dyrevelferd er et hovedargument for vaksinasjon, men dette er omdiskutert i næringen da vak-gris frem til andre injeksjon (minst fire uker før slakt) har typisk råneadferd. Råneadferd betyr blant annet mer slås-sing, ridning og biting, noe som anses som negativt for dyrevelferden.

Høye bøter

For svinenæringen er det viktig å unngå at svinekjøtt med rånelukt når forbrukerne. Derfor er norske slakterier med i et prøvetakingsprogram der 1 prosent av alle vaksinerte griser (vak-gris) som slaktes testes for androstenon. Et godkjent slakt kan ikke ha over 1 part per million (ppm) androstenon i kjøttet.

I 2018 hadde 28 prosent av prøvene androstenonverdier over grensen. Så langt i 2019 ligger 37 prosent over grenseverdien (figur 1). Uttak av prøvene skal være risikobasert, og de velges ofte på grunn av økt testikkelstørrelse. Slakt over 1 ppm-grensen resulterer i en betydelig bot for grisebonden. I 2012

var boten 25 000 kroner per gris over grenseverdien, men den har siden blitt redusert til 10 000 kroner i 2013 og igjen til 3000 kroner i 2015.

Stor variasjon i androstenon

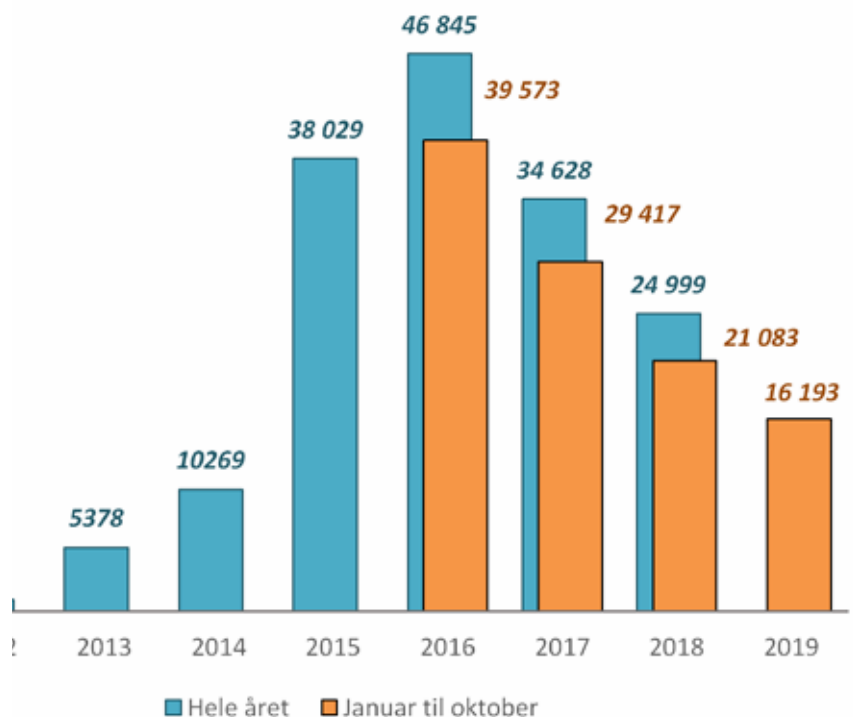
Et forsøk med råne og vak-gris fra tre besetninger, skåret ned ved Animalias pilotanlegg, viste stor variasjon i androstenon-nivå (figur 2). I første besetning hadde 65 prosent av vak-grisene (n=23) over 1 ppm androstenon, mens i besetning 2 lå alle vak-gris (n=20) under 1 ppm-grensen. I tredje runde hadde 5 prosent av vak-grisene (n=20) over 1

ppm androstenon. Dette tyder på at vaksinen har fungert slik den skal i besetning 2 og 3, men ikke i besetning 1. Hva dette skyldes er usikkert.

Grisene fra runde 2 var både yngre og betydelig lettere enn grisene i runde 1, noe som kan bidra til å forklare hvorfor så mange av disse rånene hadde lave androstenonverdier.

Synkende popularitet

De første årene var det en økning i antall vaksinerte griser i Norge, fra 982 i 2012 til 46 845 i toppåret 2016 (figur 1).

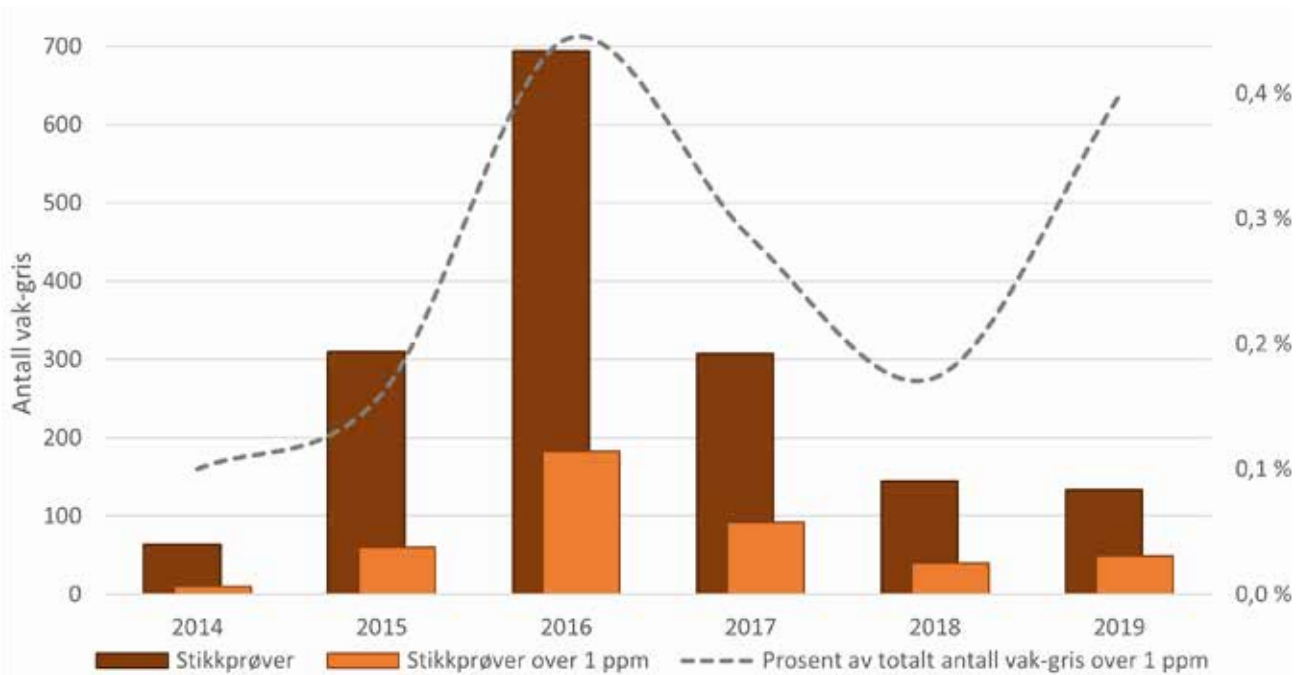

Figur 1: Antall vak-gris ved norske slakterier har gått jevnt nedover fra toppåret 2016, og trenden ser ut til å fortsette i 2019.

Marianne Sundt Sødning
Spesialrådgiver

marianne.sodring@animalia.no

Figur 2: Antall stikkprøver i prøvetakningsprogrammet som ligger over 1 ppm-grensen har steget hvert år. Fra slakterier med over 1000 vak-gris pr år.

I 2017 begynte imidlertid antallet vak-griser å synke, og den nedadgående trenden har fortsatt. Årsaken er antagelig knyttet til det høye antallet vak-griser med for høyt androstenonnivå og bøtene bonden får.

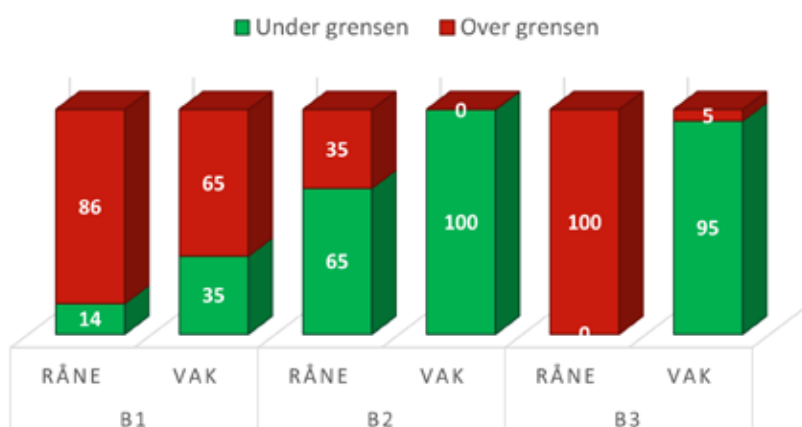
Rånelukt er implementert i avlsmålet for Duroc og Landsvin, noe som forhåpentligvis i fremtiden kan gi velsmakende svinekjøtt også fra ukastrerte råner.

FAKTA

Resultatene er en del av forskningsprosjektet «Råner til markedet – løsninger for Produksjon, Produktkvalitet og Markører for rånelukt» (BoarPPM), der vi har jobbet med alternativer til kirurgisk kastrering av hanngris: vaksinasjon, utsortering og avl.

BoarPPM-prosjektet startet i 2016 og er nå inne i sine siste måneder før avslutning. Totalbudsjettet er på 17,3 millioner kroner, hvorav halvparten er i form av støtte fra Forskningsrådet.

Prosjektet er eid av Animalia og partnere er Norsvin, Nortura, MatPrat, NMBU, Skala Maskon og LJMU.

Figur 3: Prosentandel av råner og vak-gris som hadde over 1 ppm androstenon i tre ulike besetninger